

Hoe dilemmalogica helpt bij vraagstukken omgevingswet

# Verschil mag er wezen!

**Keuzes maken, loslaten, samenwerken; het is allemaal van toepassing op de Omgevingswet. Dat dat in de praktijk gepaard gaat met dilemma's en botsende democratische waarden, maakt het er niet minder ingewikkeld op. Stel er is een initiatief om woningen te bouwen in het bos, kies je dan voor maatwerk (wat kan? hoe in te passen? randvoorwaarden?) of liever voor gelijke behandeling (beleidslijn geen woningen in het bos)? Vind je de omgeving beschermen belangrijker dan de ruimte benutten? Dit soort vragen dienen zich onvermijdelijk aan tijdens het werken met de nieuwe wet. De kans is groot dat gesprekspartners met een ander inzicht of mening lijnrecht tegenover elkaar komen te staan. Het risico: een impasse, vastlopende gesprekken, verstoorde verhoudingen. Dat wil niemand. Maar hoe buig je zo'n situatie dan om? Of liever, hoe voorkóm je zo'n situatie? Door dilemmalogica toe te passen. Wat is het en hoe werkt dat dan? Guido Rijnja vertelde erover tijdens een workshop bij VNG.**

Medewerkers van de VNG, beleidsmedewerkers van verschillende gemeenten, programmamanagers Omgevingswet en anderen die op enige wijze betrokken zijn bij de invoering van deze wet, woonden deze workshop bij. Guido Rijnja, in het dagelijks leven adviseur communicatiebeleid bij de Rijksvoorlichtingsdienst van het ministerie van Algemene Zaken, trekt in zijn inleiding meteen de aandacht met prikkelende woorden. 'Het gekke is dat we het doorgaans vooral hebben over oplossingen in plaats van over het probleem – daar stoppen we liever geen energie in. Inzicht in de argumenten en gevoelens die daarachter zitten kunnen je vaak juist verder helpen. Laten we het nu eens over dilemma's hebben! Waarom komt dit op? Waar gaat het nu echt om? Waar verlangt de ander naar? Wat raakt hem? Dan krijg je ineens een heel ander gesprek.'

## Eens worden

Verschil mag er wezen, vindt Guido. 'In ons werk zoeken we heel vaak 'vriendjes' op die het met je eens zijn. Terwijl je eigenlijk juist de verschillen op zou moeten zoeken. Dáár zitten de knelpunten. En daar kun je het ook over eens worden namelijk. Dat is een hele belangrijke grondslag voor ons werk, ook als het om de Omgevingswet gaat.' Guido, bedenker van de term dilemmalogica, legt uit dat er drie overzichtelijke fases zijn:

1. Erkenning: ben je in staat je eigen mening op te

schorten en de zorgen van de ander te erkennen?

2. Ordening: verzamel alle argumenten en perspectieven en orden ze.
3. Perspectief bieden: ga samen op zoek naar kaders waarbinnen je de oplossing kunt gaan vinden. Als de ander begrijpt welke afwegingen aan de oplossing vooraf zijn gegaan is hij eerder geneigd die te accepteren, of er begrip voor te hebben (ook wel bekend als procedurele rechtvaardigheid).

## Obama

Guido legt uit dat het essentieel is te laten zien dat je de ander begrijpt. Hoe doe je dat? 'Als je dilemmalogica toepast dan zeg je bijvoorbeeld: "dus waar het eigenlijk om gaat..." " Snap je waar mensen zich zorgen om maken? Daar begint het!' Dit klinkt in feite nog wat abstract, maar een prachtig voorbeeld van president Obama maakt het meteen duidelijk. De president werd erop aangesproken dat de veiligheidsdiensten in privé-email hadden geneusd. Obama had te maken met het volgende dilemma; aan de ene kant zorgen dat er zorgvuldig omgegaan wordt met de privacy van burgers, en aan de andere kant de veiligheid garanderen. In een talkshow vertelde hij dat hij er ook niet aan moest denken dat overheidsdiensten in zijn privé-mail zouden gaan kijken. Maar aan de andere kant, zei hij, willen we ook geen herhaling van 9/11. Dat probleem hebben we nu: 100% veiligheid kunnen we niet garanderen, 100% privacy ook niet.

Waar het dus om gaat is: uitzoeken wat de voorwaarden zijn waarbinnen we ons werk kunnen doen.’ Guido analyseert: ‘Hij gaat naast de mensen staan en erkent wat er aan de hand is, hij her-ordent, laat zien dat er ook een andere kant van de zaak is én verbindt er een perspectief aan. Dat werkt natuurlijk alleen als mensen dat ook zo ervaren en met hem meevoelen.’

### Huizen of bomen?

Dan is nu natuurlijk de vraag, hoe we deze aanpak en inzichten toe kunnen passen op een dilemma dat speelt bij de Omgevingswet. Eén van de toehoorders noemt een concrete en actuele kwestie die in veel gemeenten speelt: bouwen of groen? Daar zijn natuurlijk verschillende opvattingen over. Guido: ‘De essentie is; snap je waar mensen zich zorgen om maken? Waar ligt het verlangen? Daar begint het. Het gaat er niet om of de ander jón begrijpt maar of je uitstraalt dat jij hém begrijpt. Dat is echt een wereld van verschil’, zegt Guido. Ook in deze kwestie geldt: benoem de verschillen. Maar onthoud goed: als je ergens tegen bent, ben je ook ergens vóór. Ga op zoek naar waarden of standpunten die je deelt, het is goed om ook die expliciet te vermelden. Bij dit specifieke dilemma – woningen of bomen – is de gedeelde waarde bijvoorbeeld dat iedereen prettig wil wonen in zijn gemeente. Alleen heeft iedereen daar een ander

beeld bij. Voor de één is dat een park, voor de ander een comfortabele en betaalbare woning. Alleen al deze constatering kan heel verhelderend zijn. Naast zo’n inhoudelijke gedeelde grond blijkt dat het vaak aankomt op de manier waarop de gemeente de kwestie aankaart: ben je open en eerlijk over het waarom en het hoe? Ontdek dus een of meer vertrekpunten van waaruit je samen kaders of randvoorwaarden kunt opstellen en dan opnieuw naar de kwestie kunt kijken. Je krijgt dan een hele andere discussie die je waarschijnlijk veel verder brengt.’

### Wordt vervolgd!

Het was een begin van een gesprek, constateren de aanwezigen bij deze workshop. Botsende belangen niet als eindconclusie maar als start van een nader gesprek lijkt een aantrekkelijke aanpak. Het is bij iedereen duidelijk dat deze inzichten kunnen helpen bij vraagstukken die zich voordoen bij de toepassing van de Omgevingswet. Vooral ook als het gaat om de knoop door te hakken en besluiten te nemen en daarvoor ook om de rol van de raad. Er is een roep om – of is dit een verlangen? – te werken aan concrete handreikingen, leidraad of stappenplan. Dat vervolg komt er zeker, dus binnenkort meer over hoe je slim en praktisch om kunt gaan met de dilemma’s in de Omgevingswet...

### Om alvast te oefenen!

#### “Uit het leven gegrepen”

De wijk is gebouwd vanuit het concept “wonen is het groen”. Bomen en woningen werden dicht naast elkaar gezet, veel mensen kozen voor de groene omgeving, de rust en de kleine, maar comfortabele woningen. Na dertig jaar woont de helft van de oorspronkelijke bewoners er niet meer. De bomen zijn enorm gegroeid en de woningen blijken toch te krap voor de behoeften van de huidige bewoners. De parkeerdruk in de wijk is enorm. Veel bewoners ervaren het groen als rommelig en verstikkend, missen het zonlicht en hebben last van worteldruk. Anderen hechten juist aan de waarde van de natuur, de verkoeling in de schaduw van de bomen.

De gemeente wil deze wijk “op de schop” nemen. De wijk wordt op het gemeentehuis gezien als verouderd en verwaarloosd. Het onderhoud van de openbare ruimte kost veel tijd, geld en levert niet de gewenste kwaliteit op. De sociale cohesie laat te wensen over. De participatieavond die wordt georganiseerd om “op te halen” wat de wensen zijn van de bewoners wordt slecht bezocht. De enkele aanwezigen staan ook nog diametraal tegenover elkaar: “Red de bomen” versus “meer lucht voor onze wijk”. De meningen worden door de ambtenaren als niet representatief beschouwd. Ze gaan verder met het uitwerken van plannen. Intussen starten bewoners een petitie voor het behoud van het groen in de wijk.

Vul het vervolg zelf in ....

- Welke argumenten en perspectieven zie je?
- Hoe zou je elkaar beter kunnen begrijpen?
- Welke scenario’s zouden hieruit voort kunnen komen?